

Előfizetési ár: helyben egész évre 9 frt., félévre 4 frt.
50 kr., vidéken egész évre 10 frt., félévre 5 frt. A közle-
mények és fizetések bérmentesítendőek.
Hirdetéseikért soronként 15 ujkr.

Megjelen minden vasárnap.
Megrendelhető minden kir. postahivatalnál, a szerkesztőségnek
Erzsébet-tér 10. sz., és Kilian György könyvkereskedésbe
Váci-utca Drasche-féle házban.

ORVOSI HETILAP.

Honi s külföldi gyógyászat és kórbuvarlat közlönye.

Tizennegyedik évfolyam.

Felelős szerkesztő és tulajdonos **Markusovszky Lajos** tr. Főmunkatárs **Balogh Kálmán** tanár.

Tartalom. G e n e r s i c h A. tr. Sokszoros idegdagok. (Vége.) — V e r e b é l y i L. tr. Sebészeti tanulmányok a bécsi egyetemen az 1869/70-diki tanév első hónapjaián. — B o d o r K. tr. A sárga l. Warren Stone után. — K o n r á d M. A sebészeti műtétekről gyermekeknek. P G u e r s a n t után. — K ö n y v i s m e r t e t é s, Die Kaltwasserbehandlung bei Typhus abdominalis. Von Dr. Ziemssen u. Dr. H e r m a n n I m m e r m a n n. — L a p s z e m l e. A creosot hagymáznál.

T á r c s a. E ö t v ö s J ö s e f báró vallás- és közoktatásügyér beszéde az alsó ház február 25-ki ülésében. — A hasonszenvészet az alsó ház február 25- és 26-ki ülésében. — N e h á n y m e g j e g y z é s H o f f m a n n P. képv. beszédére egyetemünk állapota felett. — P a t r u b á n y G e r ő tr. beszéde az alsó házban az egészségügyi tanács költségvetése tárgyalásakor. — V e g y e s e k. — K i v o n a t P e s t v á r o s t i z t i f ő o r v o s á n a k 1869-iki november-havi közegészségi hivatalos jelentéséből. — P á l y a z a t.

Sokszoros idegdagok (multiple Neurome).

GENERSICH ANTAL tudortól, Würzburgban.

(Vége.)

Mint ismeretes, Virchow az idegdagok területét szűkebb határok közé szorította, s idegdag (neuroma) név alatt csak olyan dagokat akar egyesítve látni, melyek főtömege valami idegállomány által képeztetik, vagy melyek összetételében az legalább mint lényeges alkatrész szerepel. Az idegállomány mivolta szerint megkülönbözteti az idegrost-dagokat (fibrillaere oder fasciculaere Neurome) és az idegsejt-dagokat (cellulaere oder gangliöse Neurome), melyek megint központi környi és végdagok lehetnek, mennyiben vagy a központi idegrendszerben vagy az idegtörzsöcsökön vagy az ideges végkészülékeknek fekszenek. — Az idegrost-dag 1) velős idegrost-dag (neuroma fibrillare myelinicum), mely velőtartalmú idegrostokból áll, s 2) az általa legelőször felfedezett velő nélküli idegrost-dag (neuroma fibrillare amyelinicum), mely leginkább velőnélküli idegrostok által képeztetik.

Mind ezen valóságos idegdagoktól, melyekben az ideges alkatrészek túlsúlyban vannak, elválasztja a vegyes vagy összetett fibroglio-, myxoneuromákat, melyekben a közbenlevő kötszövet nagyobb mennyiségben van jelen; az álidegdagokat, vagy az idegek fibromáit, gliomáit és myxomáit. A két utóbbi főosztály közti különbség az ideges alkatrészek mennyiségében rejlik, s ha ez a dagtömeggel megszorodott, akkor még idegdag, ellenben ha az ideges alkatrészek száma ugyanaz marad vagy kevesbült, akkor már nem idegdag, hanem rost-dag (fibrum), vagy köt-dag (glioma), vagy nyákdag (myxoma) az idegben.

Ezen felosztás szerint a leírt eset kétségkívül az idegdagok sorából kitörülendő. Mindamellett a sokszoros idegdag (multiple Neurome) elnevezést jogosúlnak tartom, még pedig azért, mert az egész testben oly rendkívüli mennyiségben található dagok mégis szorososan az ideges szervekre szorítottak, s azokkal egészen elválaszthatlanul összefügtek; mert továbbá a perineurium és a Schwann-féle hüvely, melyből a dagok kifejlődtek, szinte az idegrost alkatrészeként tekintendő, s természetére nézve is valószínűleg a test más köt-

szövetétől különbözik, végre pedig azért, mert valami új elnevezést nem tartok szükségesnek, teszem: általános és csomós idegkötszöveti túlképlődés (hyperplasia) által a különben egészen jól határolt betegségi alak felosztását kimerőszakolni. Úgy hiszem, csak ha számosabb göröcsői vizsgálatokból lehetne következtetni, hogy valamennyi eféle dagképlődés lényegében kötszöveti túltengésnek tekinthető, csak akkor lennének feljogosítva azokat mint külön osztályt a valóságos idegdagok ellenében felállítani. S maga Virchow is olyan dagokat, melyek a leírt göröcsői alkatra nézve esetemhez tökéletesen hasonlítanak fibroneuromáknak nevez. Azonkívül bevalja ő is, hogy felette nehéz a velő nélküli idegdagot felismerni és a rostos dagoktól megkülönböztetni. Szerinte a lényeges a különbség velőnélküli idegdag és rostos vagy rostosmagvas (fibronuclear) dagok közt abban rejlik, hogy előbbinél a magvak nem sejtekben vannak, hanem rostokban fekszenek, melyek kettős határral bírnak, s nagy kiterjedésben követhetők. A rostok átmetszete kerek vagy legalább kerekded, s sehol nem találni csillagalakú vagy reczeszerű átmetszeteket, mint a rost-dagokban, kivéve az ujdontfejtett rostok közt levő szövetben (perineurium és neurilemma). Azonban a kisebb dagokban harántul átmetszett, kerek és ennél fogva a valóságos idegrostokhoz hasonló rostokat találtam, mely körülményből, úgy hiszem, jelen esetben nem lehet teljes biztossággal arra következtetni, hogy e rostok velőtlen idegrostok legyenek, még pedig azért nem, mert a borszeszben fekvő egészen ép idegek szétbontásánál a Schwann-féle hüvely oly kötszöveti rostokra bomlott szét, melyeket senki se bírna a kisebb dagokban levőktől megkülönböztetni; minthogy továbbá a microchemicus vizsgálat (aranyhalvag általi festés) egészen ellenkező eredményt nyújtott, a velős idegrostok és kötszöveti testek festve lettek, s helyenkint az egész dagtömeg is elmosódott színezetet nyert, de sehol se lehetett a kötszöveti rostoknak megfelelőleg finom csíkokat megkülönböztetni; — s végre, mert hosszabb ideig tartó légeny-savbani áztatás után a velős idegrostok közt fekvő tömeg orsóalakú és több nyujtvánnyal ellátott sejtekre bomlott. — S így hiszem, a működési zavar esekély volta mégis az idegrendszer valódi főelemeinek lényeges részvéte ellen szól.

Heller A. tr. Virchow Archivjában (44. k. XIX. 338. l.) „Multiple Neurome der Nerven der untern Körperhälfte“ cím alatt Erlangenben bonczolat alá jutott es-tet írt le. 45 éves iskolatanító 18 évvel ezelőtt hosszú ideig a jobb sarok esonthártyalobjában szenvedett, s mikor ez végre begyógyult, ugyanezen oldali alszáron idült fekélyek támadtak, melyek javúlva és rosszabbodva, végre oly kiterjedést és intensitást nyertek, hogy a láb egy része (a 2—5-ik) elüszkösödött. Emiatt az alszár a felső harmadban csonkított, mely alkalommal a beteg érzéketlensége feltűnt. Mikor az egyén vérzés és gyengeség miatt meghalt, a bonczolatnál kitűnt, hogy a 2-dik ágyéki esigolyától fogva valamennyi idegtörzs erősen meg volt vastagodva, s úgy a gerinczsa-tornában, mint azonkívül csomós és orsóalakú dagokat képeztek. Az együttérző rendes dúczai helyett rövid, vastag, orsóalakú dagok léteztek, melyek egymással és a gerincz- agyi idegek csomóival közlekedtek. A jobb ülideg egész hosszában megvastagodott és csomós. Mindkét czomb bőre alatt és izomzata közt számos idegdag. A test egész felső felén egy csomó se találtatott, s azok a bal alszáron szintén hiányoztak. A test felső részének izomzata jól ki volt fejlődve, az alsóé kiterjedt elfajulásban szenvedett.

A górcsövi vizsgálat nyomán Heller tr. úr azon folyamánhoz jut, hogy legelőbb az elemi idegrostban erős megvastagodás lép fel, mely az idegbennék megszorodása által van feltételezve, s egyszersmind az idegbennék némi vegyi változásnak van alávetve; — evvel összeköttetésben csekély magcsaszaporodás jön létre az elemi idegrost-hüvelyen, később az elemi idegrosthüvelyen fokozódó magcsaszaporodás mellett az idegbennék hosszszesíkolatot mutat, mire a megváltozott velős elemi idegrost számos, párhuzamosan fekvő fénylő velőtlen idegrost pamatára szétesik, melybe helylyel közel igen hosszú magvak vannak beágyalva; — s minthogy a dagokat alkotó elemek az idegrostokból erednek, annál fogva dagjait a valódi velő nélküli idegdagokhoz számítja.

Ámbár Heller tr. úr mondja, hogy dagjait felosmiumsavval és aranyhalvag-káliummal — oly reagensekkel, melyek az idegvelőt és a tengelyfonalat jelezni szokták — kezelve, tevőleges eredményt nem nyert, valamint azoknak különféle folyadékokban történt áztatása sem volt siker által kísérve, őszintén be kell vallanom, hogy Heller tr. rajzaiban a fennevezett következtetéseket nem találom eléggé indokoltaknak; esetét illetőleg még sem nyilatkozhatok határozottabban, mert nem láthattam, s saját esetemmel már azért sem tartom egészen egyértékűnek, minthogy itt a bántalom mégis csak helybeli, így tehát csak kérdéses marad, vajjon ezen eset az általános sokszoros idegdagokhoz számítandó-e? Nincs is szándékom a valódi velő nélküli idegdagok létezését kétségessé tenni, s a Heller tr. esete feletti nyilatkozatomhoz csak következő körülmény által lettem kényszerítve.

Heller tr. úr állítja (V. X. 44. k. 342. l.), hogy az ő esete és a Hesselbach által leírt, a würzburgi museumban gondosan eltett eset a dagok górcsövi alkatára nézve egészen hasonlóak voltak egymáshoz, — továbbá, hogy valamennyi dagban górcsóval sem lehetett idegrostoknak (természetesen velős idegrostokat ért) nyomát felfedezni, s (347. l.) hogy a würzburgi készítmény szinte a valódi idegdagokhoz számítandó. Recklinghausen tr. engedelmével ez esetet is megvizsgáltam, s meggyőződtem arról, hogy az enyimez

tökéletesen hasonlít; különösen pedig az általam meg-
lepve, hogy az idegcsomókból vett haránt metszeteken, lettek
légyen azoka dagcsa közepéből vagy végéből készítve, kivé-
tel nélkül egészen épen megmaradt velős rostokat különböz-
tethettem meg, mely idegrostok kötszöveti bunjanozás által
egymástól többé-kevésbé el voltak különítve. Meg kell en-
gednem, hogy a velős idegrostok a daganatban hiányoztak,
ha a csomó a metszet készítésekor rendkívüleg össze volt
szorítva, vagy ha a fedlemez a metszetre erősen rá lett
nyomva; de ez esetekben is a készítményen itt-ott velős csep-
pek uszkáltak. Minthogy már most Heller tr. úrnak ily hi-
bákat a készítmények előállításában nem tulajdoníthatok,
annál fogva azt kell gondolnom, hogy a Hesselbach-féle
esetet nem vizsgálta meg haránt metszeteken. Igaz, hogy az
50 évesnél (1817) öregebb készítményen az idegrostokat
nem számláltam meg, s hogy áztatási kísérleteim hígított
salétromsavban sem arattak oly határozott sikert, mint he-
veny esetemben; de valamennyi hossz- és haránt metszet, s
túlvél szétbontott készítmény a két esetből annyira hasonlít
egymáshoz, hogy a készítmények felcserélhetők, s úgy hi-
szem, hogy a Hesselbach-féle eset teljes joggal az általam
leírt mellé sorozható.

Az eddigelé közzétett és Virchow dagtanában (III. köt.
292 — 293) feljegyzett esetek összehasonlításánál találtam,
hogy a leírás, melyet Lebert (Schönlein esete, Physiol. Pathol.
II. k. 179. l.), Follin (Cazalis esete, Traité élémentaire de path.
ext. 1853), Rokitsansky (Lehrbuch der path. Anatomie II.
501), Houël (Temoin esete Bullet. de la société anat. 1857,
p. 403.) és Heusinger (Virchow Arch. 27 k. 208) ad, lénye-
gében esetemre is illik, s azon esetekben, melyekről górcsövi
lelet nincs feljegyezve, a többi tünetek összhangzása által
valószínűvé tétetett, hogy a sokszoros idegdag valamennyi
esetében a górcsövi alkat is hasonló.

Ha t. i. az előn mutatkozó tüneteket tekintjük, vala-
mennyi leírt esetben feltűnő ellentétet találunk az egész
környei és együttérző idegrendszer oly szembevethető elfajulása
és a csekély működési zavar közt. A Serres által leírt két
fiatal embernél (Compt. rendu 14. 1843 643.), ki hagy-
mázban halt el, s a Maher és Payen által (Compt. rend.
16. 1845. 1171.) leírt fogolynál majdnem semmiféle
ideges tünet se volt jelen, érzéstelenység vagy hűdés nem
mutatkozott, s még a csomók fájdalmas volta sincs megem-
lítve; a Hesselbach féle esetben a csomók épen nem voltak
fájdalmasak, s Heusinger mondja, hogy betegénél a dagok
még erősebb nyomáskor is egészen érzésteleneknek találtattak.
Az utóbbi esetben az idegműködés semmiféle zavara nem volt
jelen, míg Hesselbach esetében az utóbbi időben fellépő
ideges tünetek (erős fejfájás), úgy hiszem, a bal agyacs híd-
szárán (crus cerebelli ad pontem) levő dag, s az általa gya-
korolt agynyomás következményei lehetnek; harmadik ese-
temben szinte hiányzik minden ideges tünet, s a nagy cso-
mók is csak erős nyomáskor fájdalmasak. — Sok esetben
(Nélaton, V. Dagok, 3 K. 294, Follin, Temoin, első esetünk)
csak néhány dag fájdalmas, különösen időváltozásakor, a leg-
több erősebb nyomáskor sem igen érzékeny, — s csak az
utolsó hónapokban lép fel állandó fájdalom, tompasági érzés,
hűdés és érzéketlenség.

Csak a Schönleinféle esetben, mely Lebert és Hasler
(dis. inau. de neuromate, Zürich, 1835) által van leírva, már
igen korán feszülő fájdalmak léptek fel a végtagokban,